

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

**«Організаційно-економічний механізм розвитку ринку
продукції скотарства»**

Виконав:

здобувач освітнього ступеня «Магістр»
освітньо-професійної програми
«Економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
денної форми навчання
ЧАРЧЯН Гайк Гагикович

Керівник:

к. е. н., доцент
НІСХОДОВСЬКА Олена Юріївна

Оцінка захисту:

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Шкала ECTS _____
« _____ » _____ 2025 р.

Допускається до захисту:

« _____ » _____ 2025 р.

Член робочої групи розробки освітньо-
професійної програми «Економіка»
спеціальності 051 «Економіка»

д. е. н, професор _____ КОРЖЕНІВСЬКА Наталія Леонідівна
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА	6
1.1 Організаційно-економічний механізм: суть, структура	6
1.2 Ринок продукції скотарства та роль економічного механізму в його формуванні	10
1.3 Методика дослідження формування і розвитку ринку продукції скотарства	15
Висновки до першого розділу	19
РОЗДІЛ II ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА	22
2.1 Тенденції розвитку ринку молочного скотарства	22
2.2 Сучасний стан галузі м'ясного скотарства	46
Висновки до другого розділу	51
РОЗДІЛ III ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА	53
3.1 Діджиталізація – перспективний напрямок розвитку галузі скотарства	53
3.2 Пріоритети сталого розвитку ринку продукції скотарства	69
Висновки до третього розділу	84
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

Молочно-м'ясне скотарство – одна з найважливіших продовольчо безпекових галузей України, призначення якої полягає в забезпеченні виробництва молока та м'яса в обсягах, які достатні для завантаження виробничих потужностей молоко- та м'ясопереробних підприємств з подальшим виробництвом молочної і м'ясної продукції. Стан розвитку молокопродуктового підкомплексу, в тому числі і його важливої складової – галузі молочно-м'ясного скотарства, впливає на соціальну та економічну стабільність економічної системи.

Скорочення поголів'я тварин першочергово спричинено воєнними діями на території України. До прямих чинників під час війни треба віднести фізичне знищення худоби і тваринницьких споруд обстрілами, захват територій з наявним там поголів'ям, неможливість утримання корів та заготівлі кормів в прифронтових зонах, мінування територій та інше. Також непроста макроекономічна ситуація в агросекторі позначилася й на роботі підприємств і домогосподарств, де тварин все частіше відправляють на реалізацію через фінансову неспроможність їх утримувати.

Вагомий вклад в розробку теорії та практичних засад формування та функціонування ринку продукції скотарства внесли В. Г. Андрійчук, П. С. Березівський, В. І. Бойко, П. І. Гайдуцький, М. В. Заходим, М. М. Ільчук, В. Я. Месель-Веселяк, М. В. Місюк, Т. Л. Мостенська, П. Т. Саблук, Г. В. Черевко, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та багато інших вчених. Ними сформовані теоретико-методологічні засади вивчення ринку аграрної продукції, підходи щодо вирішення практичних завдань, формування ринкового механізму регулювання, створення оптимальної структури виробництва у різних регіонах країни, розвитку виробничої інфраструктури, ресурсозбереження, удосконалення територіальної організації, виявлення резервів збільшення виробництва м'ясо-молочної продукції та підвищення її якості, практичного використання досягнень сучасного науково-технічного прогресу.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні функціонування ринку продукції скотарства та подальших шляхів сталого розвитку даного ринку.

Для поставленої мети ставилися **завдання**:

- розкрити сутність організаційно-економічного механізму та його роль у розвитку ринку продукції скотарства;
- здійснити оцінювання функціонування ринку продукції скотарства в сучасних умовах;
- окреслити та обґрунтувати шляхи покращення розвитку ринку продукції скотарства.

Об’єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес функціонування та розвитку ринку продукції скотарства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів ефективного розвитку ринку молока.

Методи дослідження. У процесі дослідження для обґрунтування результатів застосовувалися такі методи наукового дослідження як: *структурно-логічний аналіз* – для побудови логічної структури кваліфікаційної роботи; *монографічний* – для узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду при визначенні сутнісної характеристики ключових понять; *економіко-статистичний метод* – для обробки статистичних даних, *графічний* – для наочного відображення системи показників виробництва продукції; *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень та формування висновків.

Інформаційну базу дослідження становили наукові праці зарубіжних та вітчизняних учених; законодавчі та нормативні акти; матеріали Державної служби статистики України; публікації у періодичних виданнях; інформація із всесвітньої комп’ютерної мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних аспектів організаційно-економічного механізму розвитку ринку продукції скотарства, а саме:

- напрямах визначення пріоритетів сталого розвитку галузі скотарства, які акцентують увагу на створенні екологічно збалансованих моделей виробництва та переробки, упровадженні принципів циркулярної економіки, дотриманні встановлених виробничих вимог і стандартів якості, а також розвитку систем сертифікації. Важливого значення набуває підтримка органічних форм ведення скотарства, інтеграція рослинницьких і тваринницьких видів діяльності, стимулювання ініціатив, спрямованих на скорочення обсягів шкідливих викидів, і використання відходів для виробництва енергії та інших ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані пропозиції щодо розвитку ринку продукції скотарства можуть бути використані в практичній діяльності державних органів управління та суб'єктів різних форм господарювання.

Апробація результатів роботи. У процесі виконання кваліфікаційної роботи проводилася апробація проміжних результатів роботи шляхом оприлюднення на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти «Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки, підприємництва та торгівлі» (м. Кам'янець-Подільський, 30 квітня 2025 року) Заклад вищої освіти «Подільський державний університет». За результатами дослідження опубліковано тези «Державне регулювання аграрного сектора економіки в нових умовах» С. 55-59.

Структура та обсяг роботи. Робота викладена на 93 сторінках комп'ютерного тексту і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (46), містить 14 таблиць, 13 рисунків.

ВИСНОВКИ

Інформаційні технології мають значний потенціал для впровадження у сферу виробництва та реалізації продукції тваринництва, що в дослідженні узагальнено відповідно до ключових операційних бізнес-процесів аграрних підприємств. У частині ресурсного забезпечення діяльності виробників першочергового значення набуває використання цифрових рішень для визначення реальних і прогнозованих потреб у ресурсах, пошуку та відбору можливих постачальників, а також організації процесів закупівлі та реалізації. Цифрова трансформація виробництва передбачає застосування технологій спостереження за фізіологічним станом сільськогосподарських тварин, удосконалення систем годівлі й ветеринарного обслуговування, а також інструментів прогнозування продуктивності поголів'я, ризиків захворювань і можливих епізоотій. Водночас у межах цифровізації збутової діяльності перспективним напрямом є створення та широке використання електронних торговельних платформ для реалізації тваринницької продукції, а також впровадження сервісів електронного документообігу та супровідних цифрових рішень.

Геоінформаційні системи та відповідні технології належать до ключових елементів цифрової трансформації аграрної галузі національної економіки. Їх використання забезпечує відкритий і безкоштовний доступ до інформації в режимі 24/7, подання даних у наочній формі, виконання просторових аналітичних операцій, а також ефективне управління природними ресурсами. ГІС сприяють обґрунтованому ухваленню управлінських рішень під час планування випасу худоби, дають змогу відстежувати динаміку стану рослинного покриву на пасовищах, проєктувати інфраструктурні об'єкти, ідентифікувати території з потенційно зростаючим попитом на продукцію тваринництва та здійснювати їх постійний моніторинг з метою розвитку каналів збуту. Окрему роль ці системи відіграють у збереженні навколишнього природного середовища. Запропонована в дослідженні модель впровадження ГІС у систему розвитку тваринницької галузі та відповідних ринків

орієнтована на задоволення інформаційних запитів усіх зацікавлених сторін, зокрема виробників тваринницької продукції, інвесторів і фінансових установ, органів влади різних рівнів, споживачів, а також установ і організацій, що здійснюють екологічний контроль територій.

Формування сталого ринку продукції тваринництва має базуватися на гнучких інструментах поєднання принципів сталого розвитку галузі із загальною стратегією повоєнного відновлення та довгострокового зростання України з урахуванням європейських підходів. Важливу роль у цьому процесі відіграє залучення всіх учасників ринку – виробників, переробників, споживачів, державних інституцій – до реалізації комплексних заходів у межах ініціатив Green Deal, розвиток коопераційних зв'язків, посилення соціальної відповідальності бізнесу, орієнтація на екологічні стандарти, впровадження інновацій у господарську діяльність та стимулювання становлення локальних ринків тваринницької продукції. Водночас очевидно, що регіони України, зважаючи на різний рівень впливу воєнних дій, потребуватимуть диференційованих інструментів відновлення, однак загальнонаціональна стратегія має залишатися єдиною. Реалізація визначених пріоритетів сприятиме євроінтеграційним процесам України та закладе підґрунтя для побудови конкурентоспроможної й стійкої економічної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саблук П. Т. Економіка агропромислового комплексу: підручник. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 585 с.
2. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г. Організаційно-економічний механізм розвитку аграрних підприємств : монографія. Харків : ХНАУ, 2017. 312 с.
3. Ємельянова І. В. Формування організаційно-економічного механізму конкурентоспроможності аграрних підприємств : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 248 с.
4. Месель-Веселяк В. Я. Економічні проблеми розвитку аграрного сектору України // Економіка АПК. 2019. № 6. С. 4-13.
5. Федоров М. М. Земельні відносини в аграрному секторі економіки України: монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 368 с.
6. Русан В. М. Соціально-економічний розвиток сільських територій України : монографія. Київ: НІСД, 2018. 240 с.
7. Державна служба статистики України. Сільське господарство України : статистичний збірник. Київ: ДССУ, 2023. 312 с.
8. Interfax-Ukraine. Cattle numbers in Ukraine continue to decline URL: <https://en.interfax.com.ua> (дата звернення: 20.08.2025).
9. Остапова Г. Організаційно-економічний механізм управління аграрними підприємствами // Вісник аграрної науки. 2017. № 4. С. 58-64.
10. Гладій М. Р., Просович О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України. Вісник національного університету «Львівська політехніка». № 2 (10). 2022. С. 20-31.
11. Мудрак Р. П., Цимбалюк Ю. А., Корман І. І. Маркетинговий аналіз національного ринку молока та молочної продукції. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 8. С. 69-84.
12. Белінська Н. С., Лесько О. Й. Економічна ефективність діяльності молокопереробних підприємств в період ринкових трансформацій в Україні (1991-2007 роки): монографія. Вінниця: ВНТУ. 2012. 280 с. URL:

- <https://press.vntu.edu.ua/index.php/vntu/catalog/download/204/369/401-1?inline=1>
13. Мошковська О. А. Аналіз сучасного стану молокопродуктового підкомплексу України, проблем його розвитку та шляхів їх вирішення // Агросвіт. 2019. № 18. С. 16-23. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2953&i=2> doi:10.32702/2306-6792.2019.18.16
 14. Svynous I., Mykytyuk D., Semysal A. Economic aspects of efficient milk production in Ukraine. *Ekonomika ta upravlinnja APK*. 2020. No 2. P. 83-94. doi:10.33245/2310-9262-2020-159-2-83-94
 15. Цвігун А., Семисал А. Організаційно-економічні засади реалізації молока переробним підприємствам в умовах воєнного стану // Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 4. С. 74-81.
 16. Тварини гинуть не лише через активні бойові дії – в Україні уже втрачено понад 50 тис. корів. GreenPost.media: веб-сайт. URL: <https://greenpost.ua/news/tvaryny-gynut-ne-lyshe-cherez-aktyvni-bojovi-diyi-v-ukrayini-uzhe-vtracheno-ponad-50-tys-koriv-i46106>
 17. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Веб-сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 18. Тулуш Л. Молочна галузь за воєнного стану. Infagro: веб-сайт. URL: <https://infagro.com.ua/ua/2023/10/25/leonid-tulush-zaviduvach-viddilunntsi-iae-molochna-galuz-za-voyennogo-stanu>
 19. Руткевич Т. І. Економічна ефективність виробництва молока // Ефективна економіка. № 12. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4658>
 20. Де в Європі найпродуктивніші корови. MilkUA.info: веб-сайт. URL: <http://milkua.info/uk/post/de-v-evropi-najproduktivnisi-korovi>
 21. Dairy Market Review: Emerging trends and outlook. 2022. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/216a61b1-e819-4fde-bd5f-1ad220dc2db7/content#:~:text=World%20milk%20production%20in%202022,size>

[ble%20decline%20expected%20in%20Europe](#)

22. Корова у дворі, то і харч на столі. Як виживає молочна галузь України під час війни. Latifundist.com: веб-сайт. URL:: <https://latifundist.com/cards/82-korova-u-dvori-to-i-harch-na-stoli-yak-vizhivaye-molochna-galuz-ukrayini-pid-chas-vijni> (дата звернення 1.03.2024).

23. Ібатуллін М. І., Артимонова І. В., Свиноус Н. І., Сіра Ю. В. Економічні аспекти функціонування ринку молока та молокопродуктів в умовах запровадження військового стану в країні. Інноваційна економіка. № 2-3/2022. С. 5-10. doi:10.37332/2309-1533.2022.2-3.1

24. Молочний експорт – потужна підтримка молочної галузі. Агробізнес. Україна: веб-сайт. URL: <https://agrobusiness.com.ua/molochnyi-eksport>

25. Augère-Granier, M.-L. The EU dairy sector: Main features, challenges and prospects. 2018. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630345/EPRS_BRI\(2018\)630345_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630345/EPRS_BRI(2018)630345_EN.pdf)

26. Державна митна служба України: [Веб-сайт]. URL: <https://customs.gov.ua/>

27. Карпенко В. Л. Аналіз стану розвитку молокопереробної галузі України. Вісник Хмельницького національного університету. № 5. 2020 С. 90-101.

28. Tulush, L., Hryshchenko, O., Strikhovskyi, D. Trends in the development of dairy farming and its state financial support in Ukraine. Ekonomika APK. 2023.Vol. 30(5). P. 33-45. doi:10.32317/2221-1055.20230503

29. Вожегова Р. А., Голобородько С. П., Димов О. М. Сучасний стан скотарства в Україні: реалії сьогодення та шляхи відродження. URL: <https://doi.org/10.33694/978-966-1550-33-8-2021-0-0-16-24> (дата звернення 15.05.2025)

30. Голембівський С. О. Сучасні тенденції розвитку м'ясного скотарства в Україні. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/54932/1/Tezy_Vidnovlennia%20

[ta%20innovatsiinyi%20rozvytok%20tvarrynyystva%20v%20umovakh%20suchasnykh%20vyklykiv_2024_93-98.pdf](#) (дата звернення 20.05.2025)

31. Гримак А. В. Особливості функціонування ринку продукції м'ясного скотарства. Економіка та управління АПК. 2020. № 2. С. 31-40. URL: <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2020-159-2-31-40> (дата звернення 20.05.2025)

32. Гримак А. В. Маркетингова оцінка стану розвитку м'ясного скотарства. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10906535> (дата звернення 12.05.2025)

33. Кірович Н., Ясько В., Ткаченко І., Елфеел А. Сучасний стан тваринництва Одещини. Аграрний вісник Причорномор'я. 2019. Вип. 95. С. 53-59. URL: <https://abbsl.osau.edu.ua/index.php/visnuk/issue/view/9/5> (дата звернення 20.05.2025)

34. Копитець Н. Г., Волошин В. М. Ринок м'яса великої рогатої худоби: виробництво та ціна. Галицький економічний вісник. Тернопіль: ТНТУ, 2019. Том 61. № 6. С. 7-13. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/31605> (дата звернення 16.05.2025)

35. Копитець Н. Г., Волошин В. М. Сучасний стан та тенденції ринку м'яса. Економіка АПК. 2020. № 6. С. 59-67. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202006059> (дата звернення 20.05.2025)

36. Копитець Н. Г., Волошин В. М. Розвиток скотарства в кризових умовах. Економіка та управління АПК. 2023. № 1. С. 64-76. URL: <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2023-181-1-64-76> (дата звернення 19.05.2025)

37. Кутас О. О. Перспективи розвитку м'ясного скотарства в Україні. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b6efd4c7-54fd-4c22-bc44-152366e8caf6/content> (дата звернення 20.05.2025)

38. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua>

39. Пуцентейло П. Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства

України: теорія і практика: монограф. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2011. 420 с.

40. Сегеда С. А. Статистичний аналіз споживання м'яса та м'ясопродуктів в Україні. Економіка АПК. 2020. № 3. С. 36-46. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003036> (дата звернення 18.05.2025).

41. Тимченко Л. О. Підвищення ефективності використання великої рогатої худоби для збільшення виробництва яловичини в Україні. актуальні проблеми економіки. 2024. № 10 (280). С. 55-60. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/10/10.24.topic_Liudmyla-O.-Tymchenko-54-60.pdf (дата звернення 20.05.2025)

41. Антощенкова В. В. Сучасний стан молочного скотарства в Україні. Український журнал прикладної економіки. 2020. Т. 5. № 2. С. 25-32.

43. Козак О. А. Оцінка ролі та значення молокопродуктового підкомплексу для вирішення продовольчого забезпечення та національної економіки. Економіка АПК. 2021. № 11. С. 39-51.

44. Лаврук О. В., Лаврук Н. А. Тваринництво: стан та перспективи розвитку. Агросвіт. 2020. № 22. С. 9-15.

45. Статистичний збірник: сільське господарство 2023 р. Держкомстат України. 2024 р. 222 с.

46. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey. December 2022. FAO. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>.